А. М. Чуприна,

к. ю. н., доцент кафедри фінансового права, Інститут права,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: 0000-0003-2575-221X

Е. Г. Мороз,

к. е. н., доцент кафедри менеджменту,

Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту,

Національний університет водного господарства та природокористування

ORCID ID: 0000-0002-4315-7599

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.50

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

L. Chupruna,

PhD in Law, Associate Professor of the Department of Financial Law,

Institute of Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv

E. Moroz,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of management,

Institute of Economics and Management, National University of Water and Environmental Engineering

PROBLEMS AND PROSPECTS OF STRENGTHENING THE FINANCIAL STABILITY OF UNITED TERRITORIAL COMMUNITIES

Оновлення порядку функціонування влади на рівні об'єднаних територіальних громад (далі — ОТГ) та трансформація підходів управління місцевими фінансовими ресурсами є результатом динамічної зміни законодавчого, нормативного, методичного, інформаційно-аналітичного, ресурсного та фінансового забезпечення реалізації реформи децентралізації в Україні. Визначальне значення у процесі розвитку місцевих громад займає стабілізація фінансового стану шляхом досягнення високого рівня стійкості окремої ОТГ. Беззаперечно, дослідження проблем, притаманних організаційній структурі фінансової підсистеми утворених територіальних одиниць, а також перспектив їх вирішення залишаються актуальними в сучасних умовах глобальної децентралізації. Відповідно, глибинне опрацювання окресленої тематики має на меті аналіз дієвих механізмів діагностування поточних чи потенційних фінансово-економічних проблем з подальшим обґрунтуванням перспективних шляхів зміцнення рівня стійкості ОТГ в умовах політичної, адміністративної та фіскальної децентралізації вітчизняної влади. Методами дослідження, що використовувались під час написання статті є: статистично-аналітичний, методи порівняння, аналізу та узагальнення, графічне моделювання. Проведене дослідження підтвердило, що розвиток територіальних громад є запорукою соціально-економічної стабільності на загальнодержавному рівні. Проте діючий механізм реалізації реформи децентралізації в Україні має ряд стратегічних проблем, існування яких значно знижує фінансову стійкість ОТГ та економічну спроможність перспективних регіонів. Подальша управлінська робота має передбачати координацію регуляторних заходів місцевої та загальнонаціональної влади. В свою чергу, досягнення балансу інтересів держави та регіонів є першочерговим етапом мінімізації негативного впливу з боку перешкод соціально-економічного, політичного та виробничо-господарського характеру.

The renewal of the order of functioning of the government at the level of united territorial communities (hereinafter — OTG) and the transformation of approaches to local financial resources management are the result of dynamic changes in legislative, regulatory, methodological, information-analytical, resource and financial support of decentralization reform in Ukraine. Stabilizing the financial condition by achieving a high level of stability of an individual OTG is crucial in the process of local community development. Undoubtedly,

the study of the problems inherent in the organizational structure of the financial subsystem of the formed territorial units, as well as the prospects for their solution remain relevant in today's global decentralization. Accordingly, in-depth study of the outlined topic aims to analyze effective mechanisms for diagnosing current or potential financial and economic problems with further justification of promising ways to strengthen the level of sustainability of OTG in the political, administrative and fiscal decentralization of domestic power. The research methods used during the writing of the article are: statistical-analytical, methods of comparison, analysis and generalization, graphic modeling. The study confirmed that the development of territorial communities is the key to socio-economic stability at the national level. However, the current mechanism for implementing decentralization reform in Ukraine has a number of strategic problems, the existence of which significantly reduces the financial stability of OTG and the economic capacity of promising regions. Further management work should include coordination of regulatory measures of local and national authorities. In turn, achieving a balance of interests of the state and regions is the first step in minimizing the negative impact of obstacles of socio-economic, political and industrial nature.

Ключові слова: фінансова стійкість, об'єднані територіальні громади, місцевий економічний розвиток, децентралізація влади, соціально-економічна стійкість територіальної громади, місцеве самоврядування.

Key words: financial stability, united territorial communities, local economic development, decentralization of power, socio-economic stability of the territorial community, local self-government.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогоденні підходи управління фінансовою стійкістю ОТГ спрямовані на максимізацію прибутковості місцевого та загальнодержавного сектору підприємництва, проте вони не враховують особливостей економічної, зокрема фінансової спроможності окремої територіальної одиниці. Координація управлінських рішень щодо регулювання фінансових потоків має забезпечувати їх раціоналізацію, навіть за умови відсутності миттєвого соціально-економічного ефекту. Лише ефективне поєднання окремих регуляторних заходів може стати надійним підґрунтям на шляху довготермінового процесу фінансової стабілізації місцевих громад, проте їх розробка повинна здійснюватись на основі аналізу актуального досвіду управління стійкістю ОТГ та характеристики існуючих проблем розподілу місцевих грошових потоків.

Ключовим завданням держави у процесі децентралізації влади є розвиток сприятливого соціально-економічного середовища та забезпечення фінансової стійкості сформованих ОТГ через детермінування ключових факторів впливу на фінансовий стан громади, розробку альтернативних шляхів управління грошовими потоками, вдосконалення механізму мінімізації перешкод управлінського чи соціально-економічного характеру. Відповідно, глибинний аналіз проблемних сторін реформи фінансової, політичної та адміністративної децентралізації є початковим етапом на шляху трансформації загальнодержавної моделі управління фінансовою стійкістю ОТГ.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Детальний аналіз запропонованої у науковій статті тематики дозволяє зробити висновок, що дослідження проблемних аспектів та перспектив їх усунення на шляху зміцнення фінансової стійкості ОТГ в Україні є достатньо досліджуваною сучасними науковцями темою. Зокрема рівень ефективності реалізації політики децентралізації та стан управління фінансовими проблемами територіальних громад всебічно аналізуються вітчизняними економістами, серед яких на особливу увагу заслуговують В. Дем'яненко [3], А. Карамушка [4], С.М. Серьогін, Ю.П. Шаров, Є.І. Бородин, Н.Т. Гончарук [5], А.П. Павлюк [7], А.С. Глушенко [8] тощо. Інтерес до окресленої проблематики пов'язаний із постійним пошуком причин виникнення проблем у структурі фінансового менеджменту на місцевому рівні. Відповідно, на основі аналізу статистично-аналітичних та теоретико-

методологічних даних науковці продовжують вдосконалювати підходи до зміцнення фінансової стійкості ОТГ, функціонування яких здійснюється в складних соціально-економічних та політичних умовах реалізації реформи децентралізації.

Результати таких досліджень знаходять своє відображення у оновлених концептуальних підходах управління фінансово-економічним станом ОТГ. Зокрема дослідження новоутворених громад як суб'єктів фінансової системи було здійснено Е. Остром, який стверджує, що рівень фінансової стійкості ОТГ є результатом індивідуальних особливостей різних територіальних одиниць. Відповідно, раціоналізація управління спільними ресурсами є основним вектором стабілізації фінансового стану ОТГ [1; 2]. Таким чином, зміцнення фінансової стійкості громади розпочинається із самоорганізації та раціоналізації управлінських рішень на місцях.

Особливого значення у процесі зміцнення фінансової стійкості ОТГ займає трансформація підходів управління територіями та оновлення механізму використання наявного ресурсно-матеріального потенціалу агропромислового сектору на рівні ОТГ. Так, В. Дем'яненко, досліджуючи питання раціональності використання сільських територій, дійшов висновку, що фінансова стійкість ОТГ на пряму залежить від механізму фінансування їх розвитку [3, с. 116]. У свою чергу А. Карамушка підкреслює значення бюджетного фінансування та ролі місцевих бюджетів як фінансового підґрунтя збереження стійкості ОТГ [4, с. 206]. Таким чином, варто погодитись із думкою сучасних економістів [5], що оновлення механізму усунення проблем на шляху реалізації реформи децентралізації має здійснюватись з метою забезпечення не лише належного рівня фінансування видатків ОТГ, а і створення сприятливого середовища для підтримки фінансової стійкості громад через:

- розширення можливостей місцевого самоврядування;

- створення умов для результативного виконання покладених на місцеву владу функцій в контексті здійснення видатків поточного, а також капітального характеру.

Окрім науково обґрунтованих визначень сутності та значення фінансової стійкості ОТГ, є законодавчо обумовлені межі, які окреслюють рівень фінансової стійкості та спроможності місцевих територій. Зокрема, відповідно до Закону України "Про співробітництво територіальних громад", фінансово та економічно

спроможною визначається громада, яка "...в результаті добровільного об'єднання здатна самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці" [6].

Беззаперечно, своєчасно проведене діагностування проблем фінансово-економічного характеру знижує імовірність виникнення загроз стабільності функціонування ОТГ в перспективі. Таким чином, А.П. Павлюк [7, с. 143] дійшов висновку, що рівень фінансової стійкості територіальної одиниці має відображати не лише поточний стан матеріального, зокрема грошового забезпечення громади, а і обумовлювати здатність до здійснення місцевого економічного розвитку на основі використання ресурсного потенціалу в довгостроковій перспективі. Отже, ключовою передумовою мінімізації негативного впливу з боку існуючих місцевих проблем є наявність достатнього запасу соціально-економічних, природних, фінансових і кадрових ресурсів, які за умови збалансованого використання зможуть забезпечити стійке економічне зростання, підвищення добробуту членів громади та забезпечення сталого рівня фінансової стійкості ОТГ [8, с. 126—127].

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування ключових проблем у процесі зміцнення фінансової стійкості окремих ОТГ, а також аналіз перспективних методів збереження належного рівня соціально-економічної спроможності місцевих громад в контексті реалізації загальнодержавної реформи децентралізації. Для досягнення поставленої мети в процесі дослідження було сформовано та вирішено такі завдання:

- проаналізувати сучасний стан реалізації реформи децентралізації в Україні та визначити ключові аспекти управління фінансовою стійкістю ОТГ відповідно до рівня її результативності та впливовості на фінансовий стан територіальної громади;
- визначити головні тенденції реалізації загальнодержавної реформи фіскальної та адміністративної децентралізації, окреслити результати її проведення та визначити перспективні орієнтири на майбутні періоди шляхом детермінування існуючих проблем;
- проаналізувати перспективні методи та моделі підвищення фінансової стійкості територіальних громад в умовах складної соціально-економічної та політичної ситуації в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стратегічною метою поетапного проведення реформи фіскальної, адміністративної та політичної децентралізації в Україні є створення розгалуженої системи самостійних територіальних одиниць — ОТГ. На сучасному етапі реалізації реформи найбільш визначальним є досягнення взаємоузгодженості та раціональності розподілу функціональних обов'язків між державними та місцевими органами влади [9]. Загальноєвропейський досвід проведення реформи децентралізації свідчить, що саме фіскальна децентралізація в перспективі сприяє конвергенції регіонів через вирівнювання їх соціально-економічного розвитку та створення подібних умов для виробничо-господарської діяльності суб'єктів сектору

Рис. 1. Ключові показники формування ОТГ в Україні протягом 2015—2019 років

Джерело: складено авторами за даними [11].

підприємництва [10]. Відповідно, існує пряма залежність між станом фінансової стійкості ОТГ та рівнем розвитку підприємництва:

— з одного боку, активізація господарських процесів збільшує грошові потоки та покращує фінансовий стан громади;

— з іншого боку, фінансово стійкі ОТГ є сприятливим середовищем для здійснення виробничо-господарської діяльності, розвитку інновацій та проведення науково-дослідних робіт.

Відповідно, усунення проблем низької фінансової стійкості та недостатньої економічної спроможності ОТГ є важливим не лише в контексті реалізації реформи децентралізації, а і стає стратегічно важливим напрямом стабілізації фінансових процесів та покращення загального соціально-економічного становища в державі.

Вітчизняний досвід децентралізації, а також зміцнення фінансової стійкості відокремлених територіальних одиниць зазнає трансформації під впливом загальносвітових процесів інтеграції виробничо-господарських сфер до європейського співтовариства. За результатами 2019 року структура місцевого самоврядування нараховує 951 створених ОТГ. Динаміка та основні показники формування ОТГ в Україні відображена на рисунку 1.

Динамічне утворення розгалуженої системи відокремлених громад вимагає раціоналізації процесів розподілу фінансових ресурсів для зміцнення стійкості та підвищення спроможності територіальних одиниць. Найбільш яскравим показником фінансового стану та рівня забезпеченості ОТГ фінансовими ресурсами є власні доходи загального фонду місцевих бюджетів (рис. 2).

За період реалізації реформи децентралізації в Україні суттєво змінилась структура доходів бюджетів різних рівнів. Зокрема позитивну тенденцію до сталого збільшення мають показники доходів місцевих бюджетів: у 2015 році їх обсяг становив 98,2 млрд грн, а в 2019 році вони вже зросли до 275,2 млрд грн, тобто збільшились у 2,8 рази, а порівняно з 2018 роком вони зросли на 41,1 млрд грн (тобто на 17,6%).

З метою зміцнення фінансової стійкості ОТГ реалізується активна державна політика підтримки регіонального розвитку. Зокрема держава забезпечує сталий соціально-економічний розвиток територіальних одиниць шляхом розподілу додаткових ресурсів, а саме:

※ Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів, млрд грн

Рис. 2. Власні доходи загального фонду місцевих бюджетів протягом 2015–2019 років, млрд грн

Джерело: складено авторами за даними [11].

- субвенцій на розвиток медицини у сільській місцевості;
- субвенцій на розвиток інфраструктурного забезпечення ОТГ;
- субвенцій на соціально-економічний розвиток громади;
- коштів на підтримку секторальної регіональної політики;
- коштів на будівництво об'єктів спортивної інфраструктури;
- коштів, передбачених Державним фондом регіонального розвитку на поточний період.

Таким чином, загальна грошова підтримка для зміцнення фінансової стійкості ОТГ у 2019 році склала 20,75 млрд грн. Структура видатків на стимулювання соціально-економічного розвитку громад в розрізі обумовлених джерел залучення грошових ресурсів відображена на рисунку 3.

Важливим аспектом у процесі діагностування існуючих проблем та розробки перспективних шляхів зміцнення фінансової стійкості ОТГ в Україні стало прийняття у 2014 році "Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року" [11] (далі — "ДСРР — 2020"), яка покликана:

- по-перше, забезпечувати територіальну цілісність держави;

- по-друге, сприяти сталому економічному розвитку окремих громад;

- по-третє, стимулювати підвищення конкурентоспроможності регіональних економік та впорядковування міжрегіональну співпрацю.

Розроблений виконавчими органами влади стратегічний план роботи в напрямі вдосконалення реалізації регіональної політики та зміцнення фінансової стійкості ОТГ враховує сукупність реальних та потенційних перешкод, усунення яких сьогодні підвищить спроможність територій в перспективі. Проте реалізація "ДСРР — 2020" є лише окремим напрямом багатовекторної моделі зміцнення фінансової стійкості утворених ОТГ. Лише збалансування фінансово-економічних, політичних, нормативно-правових, адміністративних, інституційних та інфраструктурних інструментів реалізації регуляторної політики на місцевому рівні здатне забезпечити сталий регіональний розвиток. Сьогодні залишаються невирішеними цілий ряд стратегічних проблем, існування яких значно знижує фінансово-економічну спроможність ОТГ, найбільш негативний вплив мають такі:

1. Проблеми політичного, зокрема управлінського характеру:

- функціонування неефективної системи державного управління місцевим економічним розвитком та

Рис. 3. Державна фінансова підтримка в контексті зміцнення фінансової стійкості ОТГ за 2019 рік (млрд грн)

Джерело: складено авторами за даними [11].

ЕКОНОМІЧНА СПРОМОЖНІСТЬ ТА ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ УТВОРЕНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Рис. 4. Складові частини мультикомпонентної моделі зміцнення фінансової стійкості територіальних громад

Джерело: складено авторами за даними [12].

непрозорого механізму фінансового забезпечення стійкості ОТГ;

- відсутність взаємоузгодженості між управлінськими рішеннями державної та місцевої влади;

- застосування неефективних інструментів реалізації регуляторної політики на рівні ОТГ, що підвищує закритість регіональних ринків та відсутність їх інтеграції до глобального виробничо-господарського співтовариства;

- орієнтація управлінської діяльності на підтримку територій, які мають більш розвинений виробничо-господарський потенціал;

- наявність диспропорцій у застосуванні регуляторних заходів відносно окремих територій, що спричиняє дисбаланс соціально-економічного розвитку ОТГ та рівня їх фінансової стійкості;

- несприятливі соціально-економічні та політичні умови для залучення додаткових фінансових ресурсів (зокрема, іноземних інвестицій), необхідних для стимулювання місцевого економічного розвитку.

2. Проблеми техніко-технологічного та ресурсного характеру:

- відстала технологічна база та монофункціональність промисловості окремих ОТГ;

- високий рівень залежності від зовнішнього ресурсного ринку, зокрема енергетичних ресурсів;

- обмеженість ресурсів (насамперед водних) та відсутність належного інфраструктурного забезпечення.

3. Проблеми фінансового характеру:

- глобальна фінансово-економічна криза;

- обмеженість джерел інвестування у зміцнення фінансової стійкості ОТГ та забезпечення сталого розвитку виробничо-господарської діяльності;

- нецільовий характер використання отриманих фінансових ресурсів.

На нашу думку, найбільш доцільним методом зміцнення фінансової стійкості ОТГ є застосування мультикомпонентної моделі раціоналізації роботи державних та місцевих органів влади, яка має передбачати систематизацію функціональних обов'язків регуляторів різних рівнів. Це передбачає, що держава повинна всебічно сприяти:

- високому рівню адресності фінансових ресурсів при їх розподілі та досягненню пропорційності місцевого та державного фінансування сфери підприємництва;

- підвищенню конкурентоспроможності всіх видів сільськогосподарського виробництва в межах ОТГ через фінансове та інституційне сприяння інноваційним технологіям;

- підвищенню конкурентоспроможності регіонів як учасників загальнонаціональної виробничо-господарської системи;

- зміцненню ресурсного та матеріально-технічного потенціалу територіальних громад;

- розвитку та стабілізації міжрегіональної та міжгалузевої співпраці.

У свою чергу, органи місцевої влади, отримуючи певну автономію у питаннях нормативно-правового, фінансового, техніко-технологічного забезпечення виробничо-господарської та соціально-економічної діяльності у межах ОТГ, повинні стимулювати ініціативність населення та підприємництва територіальної одиниці. Додаткова економічна активність примножить соціально-економічний ефект та забезпечить отримання додаткових ресурсів (зокрема, рівня податкових надходжень) для зміцнення фінансової стійкості громади в перспективі.

Відповідно, скоординована співпраця держави, територіальних одиниць та населення забезпечать впорядкування господарських і фінансових процесів, раціоналізує використання грошових ресурсів на місцях та підвищить рівень фінансової стабільності громад у перспективі. Важливим компонентом у структурі багатовекторної моделі раціоналізації діяльності органів виконавчої влади та зміцнення фінансової стійкості ОТГ є поєднання таких складових частин (рис. 4).

Таким чином, в умовах обмеженості фінансових ресурсів головним завданням залишається впорядкування регуляторних заходів. Застосування систематизованих механізмів впливу на стан фінансової стійкості ОТГ є гарантією сталого розвитку економічно спроможних регіонів та запорукою підвищення рівня якості життя в межах територіальних одиниць.

ВИСНОВКИ

Отримані результати є важливими для розробки оновлених підходів зміцнення фінансової стійкості територіальних громад. Детермінування ключових проблем розвитку ОТГ є відповідним етапом на шляху систематизації регуляторних заходів та вибору найбільш оптимальних в умовах складної соціально-економічної та політичної ситуації в Україні. Оскільки основними проблемами в структурі управління фінансовою стійкістю громад залишаються недоліки механізму інвестування у місцевий економічний розвиток, низька ефективність управлінських заходів з боку державних органів влади, неефективність розподілу фінансових ресурсів між окремими ОТГ, глобальна фінансово-економічна криза та несприятливі соціально-економічні і політичні умови діяльності, то перспективним шляхом може стати використання мультикомпонентної моделі раціоналізації роботи державних та місцевих органів влади, а також їх взаємодії із населенням. На нашу думку, запропонований підхід є адаптованим до вітчизняного економічного сектору інструментом зміцнення фінансової стійкості місцевих територій, який за умови раціонального використання допоможе не лише стабілізувати діяльність ОТГ, а і забезпечити розв'язання актуальних соціальних проблем, підвищити рівень продуктивності загальнонаціональної економіки, прибутковості підприємництва та збільшення доходів населення на рівні сформованих громад, а також сприяти покращенню соціальних стандартів, якості життя громадян та розвитку бізнес-середовища.

Література:

1. Остром Э. Управляя общим: эволюция институтов коллективной деятельности. М.: ИРИСЭН, Мысль, 2010. 447 с.
2. Ostrom E. Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action. Cambridge University Press, 1990. 270 p.
3. Дем'яненко В. Є. Модернізація сільських територіальних громад та фінансового механізму забезпечення їх розвитку. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2015. № 4. С. 115—120.
4. Карамушка Л. І. Місцевий бюджет як фінансова основа розвитку територіальних громад. Економічний вісник університету. 2014. Вип. 23 (1). С. 206—210.
5. Управління стратегічним розвитком об'єднаних територіальних громад: інноваційні підходи та інструменти: монографія / С. М. Серьогін та ін.; за заг. ред. С. М. Серьогіна, Ю. П. Шарова. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2016. 276 с.
6. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-18. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/en/1508-18> (дата звернення 08.09.2020 р.).
7. Павлюк А. П. Економічні аспекти формування спроможних територіальних громад в Україні. Стратегічні пріоритети. Серія "Економіка". 2016. № 1 (38). С. 137—143.
8. Глущенко А. С. Формування самодостатніх фінансово спроможних територіальних громад в Україні: стан, проблеми та перспективи. Проблеми економіки. 2019. № 2 (40). С. 126—133. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-126-133>
9. Romanova V., Umland, A. Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014: Initial Achievements and Future Challenges, Chatham House Research Paper. The Royal Institute of International Affairs, 2019. 26 p. Available at: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges> (дата звернення 08.09.2020 р.).
10. Kyriacou A. P., Muinelo-Gallo L., Roca-Sagales O. Fiscal decentralization and regional disparities: The importance of good governance. Papers in Regional Science, № 94 (1), pp. 89—107. doi: <https://doi.org/10.1111/pirs.12061>

11. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 10 вересня 2020 року, Міністерство розвитку громад та територій України, 2020. Available at: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/593/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.09.2020.pdf (дата звернення 30.09.2020 р.).

12. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/385-2014-%D0%BF> (дата звернення 08.09.2020 р.).

References:

1. Ostrom, E. (2010), *Upravlyaya obshchim: evolyutsiya institutov kolektivnoy deyatelnosti* [Managing the common: the evolution of collective institutions], IRISSEN, Moscow, Russia.
2. Ostrom, E. (1990), *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*, Cambridge University Press, Cambridge, UK.
3. Dem'ianenko, V. Ye. (2015), "Modernization of rural territorial communities and financial mechanism to ensure their development", *Visnyk Dnipropetrovsk'koho derzhavnoho ahrarno-ekonomichnoho universytetu*, vol. 4, pp. 115—120.
4. Karamushka, L. I. (2014), "Local budget as financial basis of development of territorial communities", *Ekonomichnyy visnyk universytetu*, vol. 23 (1), pp. 206—210.
5. Serohin, S. M., Sharov, Yu. P., Borodin, Ye. I. and Honcharuk N. T. (2016), *Upravlinnia stratehichnym rozvytkom obiednanykh terytorialnykh hromad: innovatsiini pidkhody ta instrument* [Management of strategic development of joint territorial communities: innovative approaches and tools], DRIDU NADU, Dnipropetrovsk, Ukraine.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), *The Law of Ukraine "On Cooperation of Territorial Communities"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/en/1508-18> (Accessed 08 September 2020).
7. Pavliuk, A. P. (2016), "Economic aspects of the formation of capable territorial communities in Ukraine", *Stratehichni priorytety. Seriya "Ekonomika"*, vol. 1 (38), pp. 137—143.
8. Hluschenko, A. S. (2019), "Formation of Self-Sufficient Wealthy Territorial Communities in Ukraine: State, Problems and Prospects", *Problemy ekonomiky*, vol. 2 (40), pp. 126—133. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-126-133>.
9. Romanova, V. and Umland, A. (2019), *Ukraine's Decentralization Reforms Since 2014: Initial Achievements and Future Challenges*, Chatham House Research Paper, available at: <https://www.chathamhouse.org/publication/ukraine-s-decentralization-reforms-2014-initial-achievements-and-future-challenges> (Accessed 08 September 2020).
10. Kyriacou, A. P., Muinelo-Gallo, L. and Roca-Sagales, O. (2015), "Fiscal decentralization and regional disparities: The importance of good governance", *Papers in Regional Science*, № 94 (1), pp. 89—107. doi: <https://doi.org/10.1111/pirs.12061>
11. The Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine (2020), "Monitoring of the process of the decentralization of power and reform of local self-governance as of 10 September 2020", available at: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/593/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3__10.09.2020.pdf (Accessed 30 September 2020).
12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), *Resolution "On approval of the State Strategy for Regional Development until 2020"*, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/385-2014-%D0%BF> (Accessed 08 September 2020).

Стаття надійшла до редакції 29.09.2020 р.